

УДК 339.9

Таранич О. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Донецького національного університету

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РОЗВИНЕНИХ
КРАЇН НА СВІТОВОМУ РИНКУ**

Наведено сучасні тенденції розвитку світовому ринку, які визначають рівень міжнародної конкурентоспроможності розвинених країн світу: лібералізація світової торгівлі; вирівнювання позицій розвинених й індустріальних економік, їх загальне дистанціювання від економік країн з повільним зростанням; інформаційна економіка та зростання частки послуг у структурі світової торгівлі.

У контексті глобалізації світової економіки визначено особливості формування конкурентних переваг розвинених країн на світовому ринку. Їх перехід до постіндустріальної стадії суспільного розвитку забезпечує відкритість і залежність від циклічності кризових явищ світового господарства, проте позитивне сальдо світової торгівлі забезпечує належний запас фінансової стійкості.

Розвинені країни є джерелом структурних зрушень у світовій торгівлі товарами та послугами – відстають від країн з перехідною економікою за кількісними показниками, але перевищують їх за якісними (частка високотехнологічного експорту, частка послуг в зовнішньоторговельному обороті). Для них характерною є експорто-орієнтованість національної економіки, наявність високотехнологічних виробництв, залежність від імпорту палива. Міжнародна конкурентоспроможність розвинених країн є результатом багаторівневих структурних перетворень, технологічного та соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: конкуренція, міжнародна конкурентоспроможність, глобальна економіка, стратегія інноваційного розвитку, світова торгівля (рис.-4, табл.-2, лит.-4).

Таранич О. В.

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ
РАЗВИТЫХ СТРАН НА МИРОВОМ РЫНКЕ**

Представлены современные тенденции развития мирового рынка, которые определяют уровень международной конкурентоспособности развитых стран мира: либерализация мировой торговли; выравнивание позиций развитых и индустриальных экономик, их общее дистанцирование от экономик стран с медленным ростом; информационная экономика и рост доли услуг в структуре мировой торговли.

В контексте глобализации мировой экономики определены особенности формирования конкурентных преимуществ развитых стран на мировом рынке. Их переход к постиндустриальной стадии общественного развития обеспечивает открытость и зависимость от цикличности кризисных явлений мирового хозяйства, однако положительное сальдо мировой торговли обеспечивает должный запас финансовой устойчивости.

Развитые страны являются источником структурных сдвигов в мировой торговле товарами и услугами – отстают от стран с переходной экономикой по количественным показателям, но превосходят их по качественным (доля високотехнологичного экспорта, доля услуг во внешнеторговом обороте). Для них характерна экспорто-ориентированность национальной экономики, наличие високотехнологичных производств, зависимость от импорта топлива. Международная конкурентоспособность развитых стран является результатом многоуровневых структурных преобразований, технологического и социально-экономического развития.

Ключевые слова: конкуренция, международная конкурентоспособность, глобальная экономика, стратегия инновационного развития, мировая торговля (рис.-4, табл.-2, лит.-4).

O. Taranych

FEATURES OF FORMATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF DEVELOPED COUNTRIES IN THE WORLD MARKET

Presents the current trends of the world market, that determine the level of international competitiveness of the developed countries of the world: the liberalization of world trade; alignment positions of developed and industrialized economies, the total distancing from economies with slow growth; the information economy and the increase in the share of services in world trade patterns.

In the context of globalization of the world economy are determined features of formation of the competitive advantages of the developed countries in the world market. Their transition to the post-industrial stage of social development ensures openness and dependence on the cyclical crises of the world economy, but the global trade surplus provides the proper supply of financial stability.

Developed countries are the source of structural changes in world trade in goods and services - lag behind the countries with economies in transition in terms of quantity, but exceed them in terms of quality (share of high-tech exports, the share of services in foreign trade). They are characterized by export-oriented national economy, the availability of high-tech industries, dependence on fuel imports. International competitiveness of the developed countries is the result of multi-level structural reforms, technological and socio-economic development.

Keywords: competition, international competitiveness, global economy, innovation development strategy, global trade (Fig.-4, Tab.-2, Ref.-4).

Глобалізація світового ринку активно впливає на поширення економічної диференціації між розвиненими й індустріальними країнами з одного боку й економіками, що є транзитивними та розвиваються, з іншого. За цих умов визначення чинників конкурентного зростання національних економік на світовому ринку є стратегією й імперативом економічної політики тих держав, які прагнуть поширити власну участь в міжнародному поділі праці на перспективних для національних економічних інтересів напрямках.

Феномен посилення міжнародної конкурентоспроможності Японії, нових індустріальних країн і Китаю протягом 1960-2000 рр.; а також результатів порівняння показників міжнародних конкурентних переваг країн світу (GCI (Всесвітній економічний форум, м. Давос), IMD (Інститут розвитку менеджменту, м. Лозанна)) свідчить, що базисом сучасної моделі формування міжнародної конкурентоспроможності розвинених країн світу є їх інноваційний розвиток.

Завдання оцінки конкурентоспроможності економіки країни, розробки, виконання програм та політики її підвищення офіційно інституціалізовані в багатьох країнах. Зокрема, національні ради з конкурентоспроможності підзвітні президенту або прем'єр-міністру у США, Ірландії, Греції, Хорватії, Данії, Росії. У Польщі, Словенії, Сполученому Королівстві, Фінляндії, Франції, Чехії в національних міністерствах створено відповідні управління або спеціальні міжміністерські комітети (комісії), які розробляють національні стратегії конкурентоспроможності або операційні програми. У низці країн розроблена інноваційна та науково-технічна політика, що забезпечує активізацію інноваційної діяльності й підвищення сприйнятливості економіки до інноваційних процесів [1].

Значущість зазначених ініціатив визначається посиленням і зміцненням гео економічного потенціалу як країн, та і регіонів. Наприклад, в ЄС реалізується Лісабонська стратегія, в АСЕАН розробляються ініціативи щодо інвестиційного та промислового співробітництва. Також можна відзначити інноваційну політику в

окремих країнах євразійського простору – «полюси конкурентоспроможності» у Франції, «Стратегія розвитку науки й інновацій на період до 2015 року» в Росії; «Національний середньо- і довгостроковий план науково-технічного розвитку Китаю на період з 2006 до 2020 років»; програма «Кластерного розвитку Казахстану»; науково-технічна політика Японії.

Важливим аспектом сучасної світової економіки стала перебудова глобальної ієрархії в напрямі посилення ролі національних інтеграційних утворень (ЄС, АСЕАН, НАФТА), особливо внаслідок зростання їх географічних масштабів і набуття ними важливих нових функцій. Метою їх функціонування є не лише забезпечення конкурентоспроможності країн-членів шляхом управління міжнародними валютними відносинами, стимулювання іноземних інвестицій чи міжнародної торгівлі, а також забезпечення широкого діапазону чинників, які за своїм характером є як економічними, так і неекономічними. Йдеться про формування спільного наукового та інноваційного простору, розвиток системи освіти, здійснення інституційних перетворень.

Дослідженню питань розвитку світової економіки, інтернаціоналізації та глобалізації міжнародних економічних відносин присвячено праці як класиків політичної економії, так і сучасних дослідників неокласичного й інституційного напрямків: К. Маркс, Д. Рикардо, А. Сміт, П. Друкер, Ф. Котлер, Дж. Стіглиць, О. Алимов, Л. Безчасний, М. Войнаренко, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Герасимчук, М. Круглов, І. Лукінов, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, Н. Мешко, Р. Мокій, С. Мочерний, О. Онищенко, Є. Савельєв, Г. Савіна, В. Третьяк, тощо.

Питанням визначення міжнародної конкурентоспроможності країн присвячено наукові роботи І. Ансоффа, П. Дойля, М. Енрайта, Б. Карлофа, К. Кодзими, П. Кругмана, Ж.-Ж. Ламбена, Д. Мінцберга, Д. Моррісона, М. Портера, К. Прохалада, А. Сливоцького, А. Чандлера, Й. Шумпетера, Г. Хамела; відомих українських дослідників Я. Базилюка, Я. Белинської, Б. Губського, Ю. Єханурова, Я. Жаліла, Ю. Козака, О. Павловської, І. Сіваченка.

Незважаючи на глибину наукових досліджень щодо формування міжнародної конкурентоспроможності країн на світовому ринку, визначення їх рейтингового рівня, у контексті розвитку високих технологій та подальшого поглиблення світового поділу праці, існує необхідність виділення інноваційного, інституційного й економічного аспектів міжнародної конкурентоспроможності країн, з яких останній дозволяє обґрунтувати технологічний розвиток розвинених країн світу як науковоорієнтований і досліджувати умови для подальшого розвитку доіндустріальних країн з метою відмови останніх від сировинного експорту на користь зовнішньої торгівлі товарами з високим рівнем доданої вартості.

Мета роботи – визначення особливостей формування конкурентних переваг розвинених країн на світовому ринку у контексті сучасних тенденцій його розвитку; формування моделі інноваційного зростання розвинених країн.

В умовах глобалізації зростання міжнародної конкурентоспроможності країн визначається за такими тенденціями конкурентної боротьби на світовому ринку:

- загострення міжнародної конкуренції щодо залучення інвестицій, розширення присутності на світових ринках товарів і послуг, яка виявляється в зниженні регуляторних обмежень для господарської діяльності в країні та усуненні зовнішньоекономічних бар'єрів під тиском ТНК та в рамках зобов'язань держав перед СОТ, обмежує можливості держав здійснювати самостійну економічну політику через звуження інструментів, якими вони можуть скористатися;

- докорінна зміна балансу глобальних конкурентних сил внаслідок інтеграції у світову економічну систему швидкозростаючих східноазійських країн; ці сили створюють нові торговельні та інвестиційні можливості внаслідок підвищення глобального попиту, але також формують нові виклики, змушуючи країни адаптуватися

до нових умов шляхом коригування моделі участі у міжнародній спеціалізації;

- зростання конкуренції між виробниками країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою на світовому ринку низькотехнологічних товарів;

- стрімке посилення глобальної конкурентної боротьби за інноваційні та інтелектуальні ресурси у створенні національних конкурентних переваг [2];

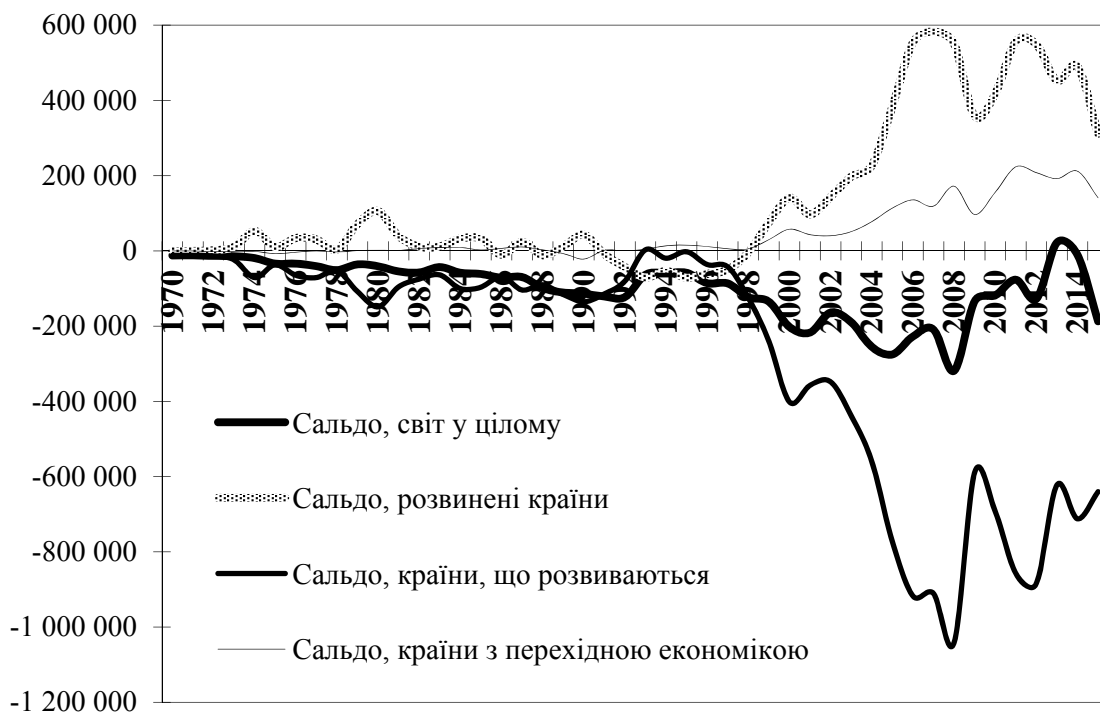
- зміна парадигми економічного зростання, що передбачає перехід від моделі, заснованої на масовому стандартизованому виробництві, великомасштабній науці, ефектах масштабу і масовому споживанні, до моделі «гнучких виробничих систем та систем надання послуг», до постійних та довгострокових інновацій, технологічної та інноваційної ренти, швидко змінюваних й диференційованих структур споживання і нецінної товарної конкурентоспроможності;

- зростаюча інтернаціоналізація праці, яка приводить до збільшення загроз щодо втрати інтелектуального та інноваційного потенціалу країни через міжнародний трансфер знань, інновацій та послуг.

Отже, завдання покращення конкурентоспроможності національних економік в контексті сучасних трансформацій передбачає формування нового рівня регулювання економічних відносин. Йдеться про орієнтацію політики забезпечення конкурентоспроможності на створення сприятливих ринкових умов й інтенсифікацію зусиль у тих сферах, що мають потенціал імпортозаміщення та розвитку експорту на інноваційних засадах.

Збільшення та зменшення міжнародної конкурентоспроможності країни пов'язано з дією цінових факторів при формуванні товарної структури зовнішньої торгівлі країни.

На початку XXI ст. істотно змінилася роль країн і регіонів в міжнародних відносинах і торгівлі промисловими товарами. Порівняння об'ємів та сальдо зовнішньої торгівлі по групах країн відображає як економічний потенціал кожної з них, так і динаміку їх розвитку в світовій економіці (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі товарами у світовій економіці за період з 1970 до 2015 рр., млн долл. США

Наведені дані свідчать про від'ємне сальдо світової торгівлі через задоволення потреб в технологічних товарах країн, що розвиваються. Цей висновок спирається на припущення, що саме ця товарна група має найвищу додану вартість і визначає від'ємність платіжного балансу цієї категорії країн. Країни з перехідною економікою здолали стадію індустріального розвитку та мають власні джерела імпортозаміщення високотехнологічної продукції. Відповідно, розвинені країни є постачальниками на світовому ринку зазначеної продукції.

Рис. 2. відображає динаміку розвитку світової економіки у розрізі експортних й імпортних операцій, яка відображає параболічну тенденцію до зростання світової економіки: у період з 1970 до 1994 років обсяги зовнішньої торгівлі досягли рівня 4 трл. долл. США за 24 роки. Подальше двократне зростання обсягів світової торгівлі до рівня 8 трл. долл. США сталося за 10 років у 2004; до 12 трл. долл. США — за два роки у 2006 та до 16 трл. долл. США — теж за два роки у 2008. Також наведені дані свідчать про вразливість світового господарства від глобальних фінансових криз 2008 і 2014 рр.

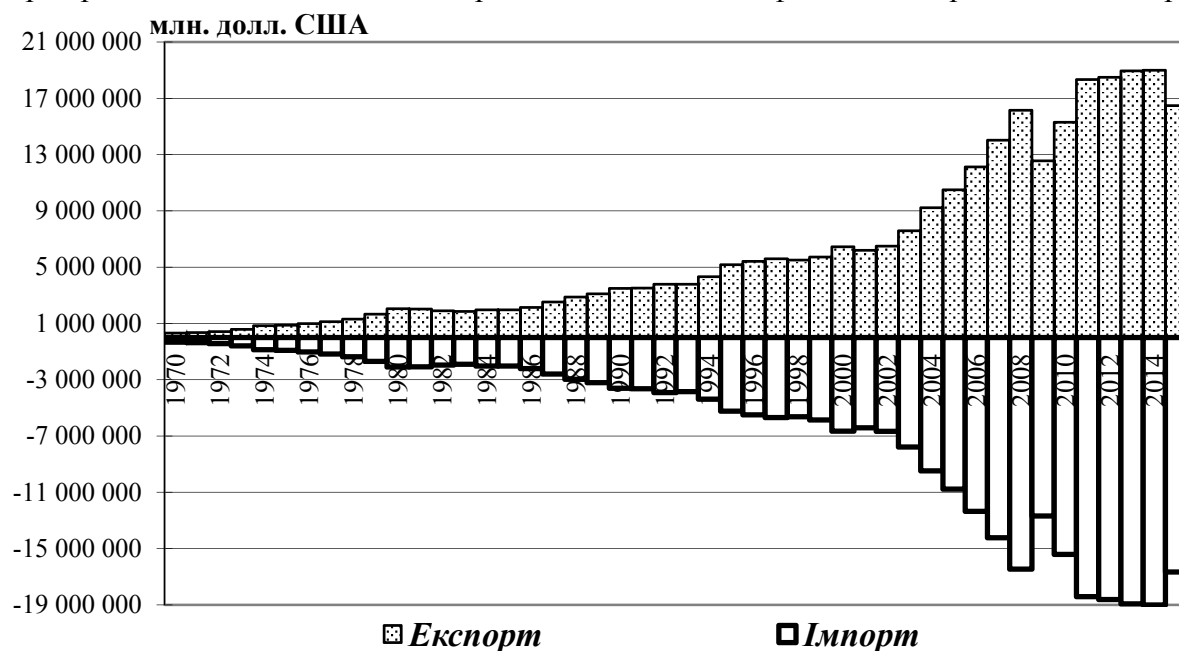

Рис. 2. Динаміка світової торгівлі за період з 1970 до 2015 рр. , млн долл. США

Таким чином, зростання світової економіки відбувається прискореними темпами, що випереджають соціально-економічний розвиток окремих регіонів світу, та дозволяє концентрувати ресурси розвинених країн для їх подальшого індустріального та постіндустріального розвитку.

У динаміці розвитку країн, що розвиваються, можна виділити два етапи: сталий розвиток зовнішньої торгівлі у період з 1970 до 2001 рр. та стрімке зростання з 2002 року до теперішнього часу з також із зростанням від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі (рис. 3). На структуру зовнішньої торгівлі ці країни не надають помітного впливу – за аналізований період середня частка становила 3,2% та знизилась від початку до кінця періоду з 4,4 до 2,3 % (рис. 4).

Показники розвитку країн з транзитивною економікою за аналізований період зростали випереджаючими темпами відносно експорту розвинених країн, але з відставанням за сальдо платіжного балансу (рис. 1 і 3).

Слід відзначити кризисні роки: 1990, 1997 і 2007, протягом яких скорочувалось значення позитивного сальдо платіжного балансу на фоні сталого зростання зовнішньої торгівлі. На структуру зовнішньої торгівлі ці країни надають помірного впливу – за аналізований період середня частка становила 69% та знизилась від початку до кінця періоду з 77 до 55 % (рис. 4).

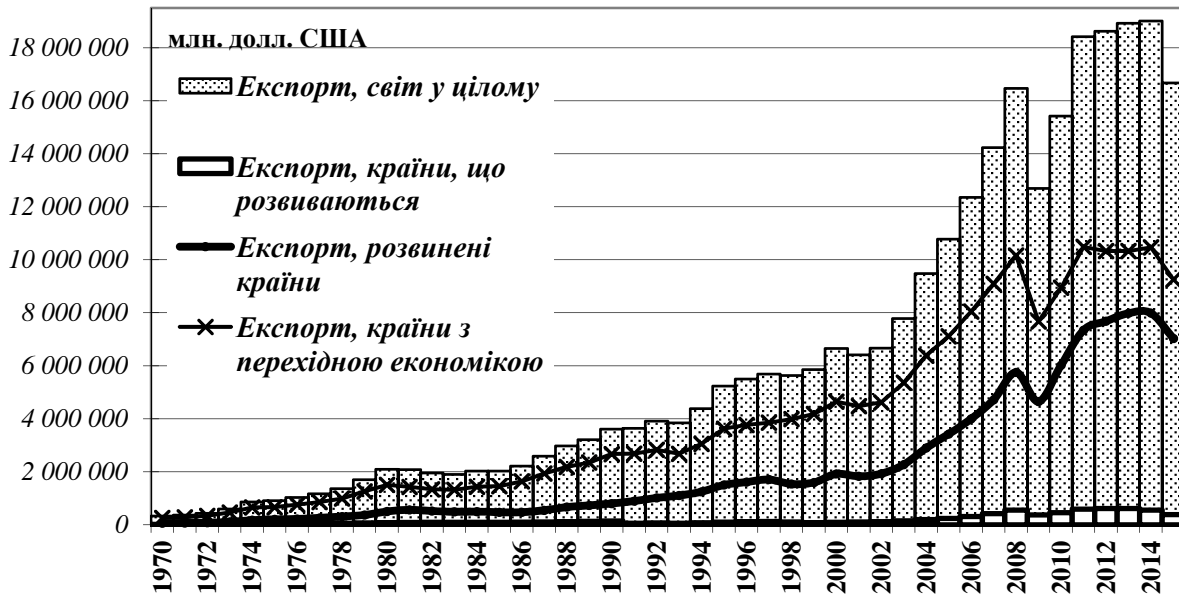

Рис. 3. Динаміка світової торгівлі країн за період з 1970 до 2015 рр. , млн долл. США

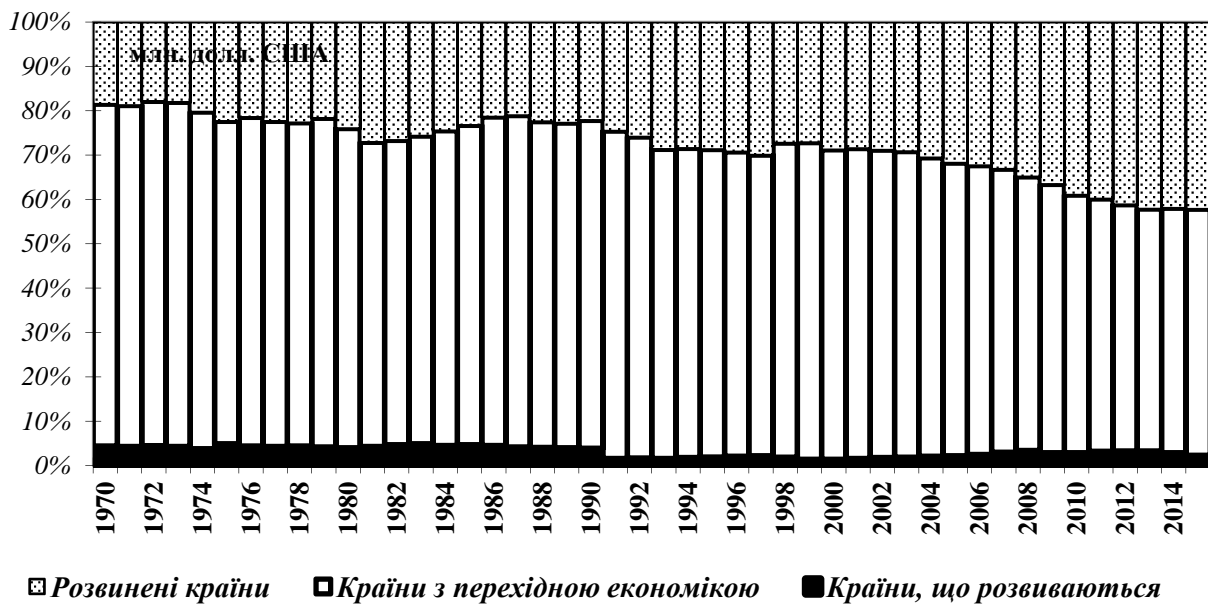

Рис. 4. Структура світової торгівлі за категоріями країн, за період з 1970 до 2015 рр.

Динаміка зростання зовнішньої торгівлі розвинених країн відповідає загальним тенденціям розвитку світового господарства; також вони мають позитивне сальдо зовнішньої торгівлі та виступають джерелом структурних зрушень – при середньому значенні 27% відбулось зростання питомої ваги із 18,5 до 42,2 % наприкінці аналізованого періоду.

Порівняння структури світової торгівлі товарами різних категорій країн дозволяє визначити стає положення країн з перехідною економікою, частка яких в світовому експорті й імпорті скоротилась до 2% у 1991 році та зросла до 5% наприкінці аналізованого періоду.

Таким чином, у світовому господарстві відбулись суттєві структурні зрушення – розвинені країни не тільки збільшили частку експорту й імпорту у структурі світової торгівлі, але й мають позитивний платіжний баланс. Ситуація, що склалась,

характеризує постіндустріальну стадію розвитку провідних країн світу, що мають високий рівень рейтингу світової конкурентоспроможності, коли розвинені країни переходять у своєму розвитку від експорту товарів до експорту послуг, а також позбавляються первісного виробництва продукції, розміщуючи шкідливі виробництва у третіх країнах.

Про країни з перехідною економікою та такі, що розвиваються, у контексті їх світового розвитку й інтеграції у процеси світового поділу праці можна говорити о встановленні завдань індустріального розвитку, з орієнтацією національної економіки на зростання експорту товарів та отримання позитивного балансу зовнішньої торгівлі. Така стратегія міжнародної економічної діяльності сприятиме підвищенню ефективності функціонування національної економіки країн та зростанню рейтингу їх міжнародної конкурентоспроможності.

В такому контексті розвиток наукомісткого машинобудування повинен розглядатись як складова інноваційної політики, що дозволяє підвищувати ефективність добувної промисловості країни, кінцева результативність якої повинна спрямовуватись не на зростання експорту сировини та напівфабрикатів, проте на виготовлення кінцевої продукції, з максимальною доданою вартістю, що експортується та повертає в економіку всі вкладені кошти. Таким чином, стратегія зростання міжнародної конкурентоспроможності країн повинна передбачати індустріальний розвиток, зростання зовнішньої торгівлі та отримання позитивного сальдо.

Дослідження ступеня ефективності участі країн у світовому поділі праці можна здійснити шляхом аналізу структури експорту промислової продукції.

Аналіз динаміки структурних зрушень світового експорту товарів (табл. 1) дозволяє зробити ряд висновків. По-перше, визначається тенденція сталого скорочення експорту готової промислової продукції з початку аналізованого періоду до 2012 року за рахунок зростання частки продукції з нижчою доданою вартістю (сировинних товарів і хімічної продукції). Після 2013 року частка промислової продукції відновила тенденцію до зростання.

Таблиця 1

Структура світового товарного експорту за 1995 – 2015 роки за класифікацією SITC, % [3]

Товарні групи	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Продовольчі товари	8,96	6,69	6,53	7,43	7,49	7,51	7,68	7,89	8,18
Сировина	2,70	1,87	1,57	1,55	1,63	1,50	1,47	1,43	1,44
Паливо	7,3	10,4	13,8	15,5	17,9	18,4	17,6	16,4	11,4
Хімічна продукція	9,3	9,0	10,6	11,2	10,9	10,5	10,6	10,8	11,3
Готова промислова продукція	72,7	73,3	70,2	65,7	62,9	62,4	62,9	65,0	70,0
у т.ч. машини та транспортне обладнання	37,9	40,9	37,3	33,8	31,9	31,8	32,0	33,1	36,2

По-друге, експорт руд та металів в середині аналізованого періоду характеризується як стагнаційний, зі зростанням від 2006 року майже вдвічі до кінця аналізованого періоду внаслідок того, що світова металургійна галузь вийшла з кризисного стану та розпочала динамічний розвиток.

По-третє, на 9,3% зросла частка палива у структурі світового експорту, що пов'язується зі зростанням цін на ринку первинних енергоносіїв.

Розглянемо вклад різних категорій країн у світову торгівлю товарами з найбільшою доданою вартістю (табл. 2).

Таблиця 2

Світовий експорт промислових товарів, машин і обладнання за групами країн у 1980 – 2015 роки, % до світового рівня [184]

Країни	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Готові вироби та напівфабрикати							
Розвинені країни	82,2	78,0	73,69	69,95	65,37	64,49	63,86
Країни, що розвиваються	10,6	18,3	25,25	29,02	33,34	34,20	34,67
Країни з перехідною економікою	7,2	3,7	1,06	1,03	1,29	1,31	1,47
Машини та обладнання							
Розвинені країни	85,5	84,5	77,70	72,17	65,96	64,67	64,05
Країни, що розвиваються	5,5	12,5	21,80	27,37	33,47	34,73	35,25
Країни з перехідною економікою	9,0	3,0	0,49	0,46	0,57	0,59	0,69

Провідні позиції в світовому експорті промислової продукції (виробів і напівфабрикатів) як і раніше займають економічно високорозвинені країни. Їх частка перевищує 60%, а в товарній групі «Машини й устаткування» і торгівлі продукцією хімічної промисловості вона ще вища.

Аналіз статистичних даних виявляє поступове зменшення частки групи розвинених країн і зростання питомої ваги країн, що розвиваються з 10 до 36% тільки за 30 років. Причому в торгівлі машинами і устаткуванням їх частка збільшилась з 6 до 36%. В той же час частка країн з перехідною економікою (до початку 1990-х рр. країни з централізованою плановою економікою) в міжнародному обміні промисловою продукцією за той же період значно скоротилася по багатьом категоріям товарів (до 1-2% світового ринку).

Наведені структурні зрушення пов'язані з геополітичним розвитком світової економіки (перехід постсоціалістичних та країн з перехідною економікою до країн, що розвиваються), а також поглиблення процесів світового поділу праці шляхом трансферу промислових капіталів з розвинених країн у країни, що розвиваються, та орієнтація на експорт послуг.

Аналіз статистичних даних по світовій торгівлі показує, що відбувається дуже значне зростання об'ємів товарного експорту Китаю і зміна його структури. Так, тільки в період з 1995 по 2015 р. в структурі експорту продукції обробної промисловості (на яку в експорті Китаю припадало 92%), дуже помітно виросла частка машин і транспортного устаткування (з 21 до 46%). Для порівняння: у структурі товарного експорту ФРН на долю готової промислової продукції доводилося в 2015 р. понад 83% (в т.ч. на долю машин і устаткування – близько 49%); у США ці показники склали 81% і 48% відповідно; в Росії – лише 19% і 4%, оскільки в структурі товарного експорту країни переважає паливо – близько 50%.

В цілому ж, згідно даним ВТО за 2014 р., регіоном-лідером в світовому товарному експорті як і раніше залишається Європа (понад 42%, включаючи внутрішньорегіональну торгівлю), а на другому місці – Азія (33%). Серед країн лідерами в світовому товарному експорті були: Німеччина (9,5%), Китай (8,8%), США (8,4%), Японія (близько 5%), Росія (2,6% – за рахунок зростання цін на енергоносії посідає 12-у позицію). У світовому імпорті товарів лідируючі позиції займають США (14%), далі йдуть Німеччина і Китай (близько 7%).

Рівень концентрації міжнародного обміну промисловою продукцією визначимо порівнянням даних про питому вагу лідерів в світовому виробництві і експорті промислової продукції (згідно вартісним показникам), що в динаміці за ряд років дає уявлення про рівень концентрації міжнародного виробництва і обміну промисловою продукцією, а також про структурні зрушення в географії світового виробництва і обміну.

Відзначимо, що концентрація міжнародного обміну промисловими товарами в групі лідерів істотно нижча, ніж у виробництві. Так, згідно розрахункам експертів ЮНІДО, на долю п'яти країн - лідерів в світовому товарному експорті в кінці 1990-х рр. доводилося близько 45%, а у виробництві – більше 60% (частка десяти країн-лідерів складала 65 і 76% відповідно). У 2014 р. на долю перших п'яти країн в світовому товарному експорті доводилося всього 36% (а в світовому виробництві – від 53 до 55%). Рівень концентрації в групі лідерів знижується унаслідок скорочення частки США і багатьох інших розвинених країн в загальносвітових показниках, в т.ч. за рахунок зростання значення деяких країн, що розвиваються. У 1998 р. на долю трьох лідерів: США (близько 13%), Німеччину (близько 13%) і Японію (більше 8%) сумарно доводилися лише близько 1/3 світового експорту промислових товарів. При цьому в лідируючу десятку з країн, що розвиваються, потрапив лише Китай - 7-е місце (близько 4%) У 2014 р. Китай вже зайняв третю позицію в таблиці про ранги навіть за експортом продукції оброблювальної промисловості (10,7%), услід за Німеччиною (12,3%) та США (11,2%). А в групі лідерів знаходяться також Республіка Корея (4%), Сінгапур (2,8%) і Тайвань (2,6%). Впритул до лідерів наблизилися Мексика і Бразилія. Частка Росії – 0,7%.

В країнах, що розвиваються, рівень концентрації в експорті в групі лідерів навіть вище, ніж в групі розвинених держав. Лідерами з експорту промислової продукції серед них в кінці ХХ в. були: Китай, Республіка Корея, Тайвань, Мексика, Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Бразилія, Філіппіни і Індонезія. Частка цих десяти держав в експорті промислових товарів країн, що розвиваються, – більше 80% (більше 65% доводиться на перші п'ять країн).

Іншими словами, лише деякі країни з дуже великої групи тих, що розвиваються, зуміли більшою чи меншою мірою інтегруватися в міжнародний обмін промисловою продукцією, що часто пояснюється експортною орієнтацією їх економік. Так, тільки на азійські НІС («першої і другої хвилі») сумарно доводиться близько 15% всієї міжнародної торгівлі промисловими виробами (зокрема, 13-15% – в світовій торгівлі машинами і устаткуванням). Адаже ще в 1960-і рр. експорт продукції з цих країн був украй незначний. Дуже швидкими темпами в останні десятиліття росла частка КНР (нині більше 10% об'єму світового експорту промислової продукції). Темпи зростання питомої ваги Китаю в світовій торгівлі промисловими товарами ілюструють наступні дані: у 1984 р. - 1,1%, в 1990 р. - 1,7%, в 1995 р. - 3,2%, в 1997 р. - 3,8%, а в 2000 р. - 4,5%, 2005 р. - 10,7%. Причому частка Китаю в світовому виробництві промислової продукції також зростає (країна має дуже ємкий внутрішній ринок).

Конкурентоспроможність країн з ринковою економікою характеризується як така, що забезпечена власними ресурсами через збалансований бюджет, позитивне сальдо експортно-імпортних операцій та забезпечення власного суверенітету у економічній, політичній, військовій сферах та державної безпеки при одночасному забезпеченні прав людини, свободи слова та соціально-демографічного розвитку. Таке визначення конкурентоспроможності держави погоджується з концепцією «держава як корпорація», що викладена у [4].

Таким чином, міжнародна конкурентоспроможність розвинених країн світу складається як результат багаторівневих структурних перетворень, що полягають у формуванні організаційних можливостей розширювального відтворення, забезпеченні

джерел надходження (виробництва) стратегічних ресурсів, розвитку особливих умов національного соціально-економічного середовища.

Підвищення рівня конкурентоспроможності країни є не кінцевою ціллю, а проміжним етапом, засобом досягнення цілей більш високого рівня. На думку автора, можна зв'язати політологічну концепцію договору щодо походження держави з механізмом і кінцевою ціллю функціонування розвинених країн світу. Вочевидь, що на відміну від тоталітарно-авторитарних режимів, для них є необхідним підсилення ролі держави як в міжнародних відносинах, що характеризуються зростанням (укріпленням) політичних, економічних, культурних зв'язків; так і в умовах обмеження економічної ефективності невиробничої сфери.

Феномен технологічного лідерства розвинених країн пояснюється масовим перерозподілом ресурсів у технологічні ланцюги нового технологічного укладу з одночасним поширенням відповідних соціальних й інституціональних нововведень, що приносить значний надприбуток, нагромадження якого дозволяє модернізувати національну економіку. З цього приводу тотальний розвиток промисловості з метою імпортозаміщення не має ні економічного, ні стратегічного сенсу, тому що тягне за собою підвищені капіталовкладення з проблематичною віддачею внаслідок обмеженості національного ринку за всім асортиментом продукції, а також неможливістю одночасного забезпечення її високої конкурентоспроможності на світовому ринку.

Держава повинна фінансувати розвиток фундаментальних наукових досліджень; галузей виробництва, що потребують значних капіталовкладень з повільною або від'ємною віддачею та пов'язаних з ними НДВКР; а також стратегічних (залізничний транспорт, пошта, зв'язок, енергетика, металургія, машинобудування) та збиткових галузей (комунальне та сільське господарство). Додатково можна виділити підвищення якості життя населення та подолання демографічної кризи, забезпечення соціально-політичної стабільності в суспільстві, створення сприятливого інвестиційного середовища, забезпечення національної безпеки, покращення платіжного балансу, оборонної достатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таранич О.В. Принципи й особливості стратегії формування міжнародної конкурентоспроможності країн у контексті глобалізації світової економіки / О.В. Таранич // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми економічного і соціального розвитку в умовах мирового кризиса». – Донецьк: ДонНТУ, 2009. — 244 с. — С. 209-211.

2. Іванов Ю.Б. Теоретичні та методологічні проблеми забезпечення сталості конкурентної позиції підприємства / Ю.Б. Іванов, Т.М. Чечетова-Терашвілі // Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 173 – 192.

3. Handbook of International Trade and Development Statistics, UNCTAD. 2009. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unctad.org/>.

4. Родина не продается, она покупается. Глобальные тенденции / №23(73) 12 июня 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.expert.ua/articles/23/0/2135>.